

TUTKIMUSRAPORTTI

SIPOO

Hangelby Jontas, Antas

Historiallisen ajan asuinpaikan arkeologinen tarkkuusinventointi

3. ja 7.12.2015

AKDG 4609:26

MUSEOVIRASTO

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

PETRO PESONEN

Tiivistelmä

Sipoon Hangelbyn historiallisen ajan kylän kahden talon (Jontas ja Antas) tonttimaalla tehtiin arkeologinen tarkkuusinventointi Kalkkirannantien länsipuolella. Alueelle ollaan yksityisen maanomistajan toimesta suunnittelemassa ns. Jontaksen puutarhakylää ja alue asemakaavoitetaan. Joulukuun 2015 alussa tehdyn tarkkuusinventoinnin tavoitteena oli kartoittaa ja rajata alueella mahdollisesti säilyneitä asutuserrostumia. Tätä varten alueelle kaivettiin 32 kpl 50 x 50 cm:n kokoista koekuoppaa. Tutkimukset painottuivat Kalkkirannantien länsipuolella olevalle, muinaisjäännösrekisteriin merkityn muinaisjäännöksen aluerajauksen sisälle talon pihapiiriin, mutta muutama koekuoppa tehtiin myös hieman rajauksen ulkopuolelle alueelle, jonne kaavassa on suunniteltu uutta rakentamista.

Talon pihamaalla maaperä oli yleensä hiekka- tai hietamultaa, joka oli väriltään monin paikoin mustaa. Monessa paikassa maa oli selvästi sekoittunutta. Yhdessä koekuopassa mullan ja sen alla olevan puhtaan hiekkakerroksen alla oli hiilensekainen tumma kerros, joka saattaa olla kulttuurikerroksen jäännös. Koekuopista ei löytynyt mitään varmasti 1800-lukua vanhempaa esineistöä. Löydöt ovat liitupiipun varren katkelma, kivisavikeraamisen ns. seltteripullon pala, punasavikeramiikkaa, fajanssia, posliinia, lasia, rautaa ja luuta. Koska koekuopista ei löytynyt selvästi 1800-lukua vanhempaa esineistöä eikä mitään rakenteita tai varmasti vanhaa kulttuurikerrosta havaittu, on koekaivauksen tuloksena se, ettei tutkitulla alueella ole suojelua vaativaa kiinteää muinaisjäännöstä.

Kansikuva: AKDG 4609:26. Yleiskuva Jontaksen mäestä. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
Sijaintikartta	3
1. Johdanto	4
2. Sijainti ja tutkimushistoria	5
3. Tutkimusmenetelmät	10
4. Kaivaushavainnot.....	11
5. Yhteenveto	26
Lähteet.....	27
Digikuvaluettelo.....	28
Yleiskartta.....	29

Arkisto- ja rekisteritiedot

Historiallisen ajan asuinpaikan arkeologinen tarkkuusinventointi

Tutkimuslaitos: Museovirasto/Arkeologiset kenttäpalvelut
Kaivauksenjohtaja: FL Petro Pesonen
Tutkimusluvan dnro: MV/171/05.04.01.02/2015

Kunta: Sipoo
Alue: Hangelby
Tila: 753-408-9-58 Jontas, om. Backström, Håkan Leopold Valdemar, Kalkstrandsvägen 216, 01150 Söderkulla, lähde kiinteistötietopalvelu 14.1.2016
Muinaisjäännöskohde: **Sipoo Hangelby Jontas, Antas**, 1000010824, mj-rekisterin koordinaatit P: 6683806, I: 410006 (ETRS-TM35FIN), z= 6-7 m mpy

Kenttätyöaika: 3. ja 7.12.2015
Apulaistutkija: FM Niko Anttiroiko
Kaivausapulainen: HuK Emma Hirsimäki
Peruskartta: L4312(TM35-lehtijako), 204310 (Yleislehtijako)
Tutkimusten rahoittaja: yksityinen maanomistaja
Alkuperäinen raportti: Museoviraston arkisto, Helsinki
Kopio: Rose-Marie Backström, Sipoo

Kaivauspinta-ala: n. 8 m²
Kaivauslöydöt: -
Digitaalikuvat: AKDG 4609:1-41

Aikaisemmat tutkimukset: Veli-Pekka Suhonen, inventointi 2007

Aikaisemmat löydöt: -

Analyysit: -

Sijaintikartta

Ote peruskartasta, johon on merkitty kohteen sijainti sekä muita lähellä sijaitsevien Hangelbyn kylän tilojen vanhoja tonttimaita. Punainen pisterasteri osoittaa muinaisjännösrekisterissä olevan muinaisjännöksen rajauksen laajuuden ja vihreä ruudutus uuden ehdotetun muinaisjännösrajausvuoden 2015 tutkimusten perusteella. Mittakaava 1:10000.

1. Johdanto

Sipoon Hangelbyn historiallisen ajan kylän kahden talon (Jontas ja Antas, mjrek 1000010824) tonttimaalla tehtiin arkeologinen tarkkuusinventointi Kalkkirannantien länsipuolella, tontilla 753-408-9-58 Jontas. Alueelle ollaan yksityisen maanomistajan toimesta suunnittelemassa ns. Jontaksen puutarhakylää ja alue asemakaavoitetaan. Museoviraston lausunnossa (dnro MV/469/05.02.00/2015) todetaan, että koska muinaisjäännökset merkitään asemakaavoihin aluevarauksina niiden tunnettujen rajojen mukaisesti, tulee muinaisjäännöksen alueella tehdä kaavaprosessin aikana maastotutkimus siltä osin kuin se osuu suunnittelualueelle. Tässä tutkimuksessa tulee selvittää jäljellä olevan muinaisjäännöksen laajuus ja säilyneisyys. Työn rahoittajana oli asemakaavan takana oleva yksityinen maanomistaja, ja tilaus tuli kaavan tekijän Ramboll Oy:n kautta.

Joulukuun alussa tehdyn tarkkuusinventoinnin tavoitteena oli kartoittaa ja rajata alueella mahdollisesti säilyneitä asutuskerrostumia. Tähän tavoitteeseen pyrittiin kaivamalla alueelle 50 x 50 cm koekuoppia, joista tehtyjen havaintojen avulla muinaisjäännöstä rajattiin. Tutkimukset painottuivat Kalkkirannantien länsipuolella olevalle muinaisjäännösrekisteriin merkityn muinaisjäännöksen aluerajauksen sisälle talon pihapiiriin, mutta muutama koekuoppa tehtiin myös hieman rajauksen ulkopuolelle alueelle, jonne kaavassa on suunniteltu uutta rakentamista.

Kenttätyöryhmän muodostivat kaivauksenjohtaja FL Petro Pesonen, apulaistutkija FM Niko Anttiroiko ja kaivausapulainen HuK Emma Hirsimäki. Yleiskartan tekemisestä vastasi Niko Anttiroiko, valokuvauksesta Petro Pesonen ja mittausdokumentoinnin tekivät Niko Anttiroiko ja Emma Hirsimäki yhdessä. Mittaukset tehtiin Topconin VRS-GPS –satelliittipaikantimella, joka pystyy 1 cm:n tarkkuuteen. Kenttätöiden aikana olosuhteet olivat kohtalaiset. Päivänvalo oli riittävästi dokumentointiin noin klo 9-15 välisenä aikana. Jälkityöt on tehty joulukuussa 2015 – tammikuussa 2016. Emma Hirsimäki puhdisti löydöt, Niko Anttiroiko piirsi yleiskartan puhtaaksi ja Petro Pesonen luetteloi valokuvat ja laati kaivausraportin.

Kohteella kaivettiin yhteensä 32 koekuoppaa, kooltaan yleensä 50 x 50 cm. Neliömäärä on vain 8 m², mutta tällä katettiin keskeiset alueet noin 4000 m² laajuisella tutkimusalueella. Suurin osa tutkimusaluetta oli talon pihapiiriä pienellä määllä, jonka reunoja oli muotoiltu voimakkaasti eikä muinaisjäännökselle potentiaalista aluetta ollut paljonkaan. Koekuopista saatuja löytöjä ei ole talletettu kokoelmiin. Kaivauksella otetut digitaaliset valokuvat on luetteloitu Webmuskettiin numeroilla AKDG 4609:1-41.

Helsingissä 18.1.2016

Petro Pesonen, FL

2. Sijainti ja tutkimushistoria

Sipoon kiinteä asutus on siitepölyanalyysien perusteella saanut alkunsa jo viikinkiajalla (800-1050 jKr.). Sipoon sisäosissa on ilmeisesti rautakauden lopulla ja keskiajan alussa (n. 1000-1300 jkr.) hämäläistä ja ehkä myös varsinaissuomalaista asutusta. Rannikko on ollut asumaton pitäjän sisämaan kylien nautinta-alueita. Ruotsalaiset siirtolaiset asettuivat 1200-luvun lopulta alkaen tyhjälle rannikolle ja etenkin Sipoonjoen laaksoon, minkä jälkeen hämäläisväestö sulautui ruotsalaisiin siirtolaisiin. Ensimmäiset asiakirjatiedot Sipoon kylistä ovat 1300-luvulta.¹

Hangelby sijaitsee Sipoon eteläosassa, Sipoonlahden itäpuolella ja Porvoon moottoritien eteläpuolella. Hangelbyn kylän läpi johtaa Kalkkirannantie etelään Träskbyhyn ja Kalkkirantaan. Kylän tilat ovat tämän tien varrella alavilta pelloilta nousevilla mäillä. Tien länsipuolella on pieni oja, Hangelbybäcken, joka laskee Suomenlahteen Hangelbyvikenissä. Kylän itäosassa on pieni Hangelbyträsket, josta on aiemmin laskenut pieni oja Jontaksen ja Antaksen pohjoispuolelta Hangelbybäckeniin, mutta tämä oja on nykyperuskartan mukaan kuivunut järven puolelta, mahdollisesti maankohoamisen vaikutuksesta.

Hangelbyn kylä ilmaantuu kirjallisiin lähteisiin vuonna 1501. Hangelby on kuulunut Sipoon Nevasin neljänkuntaan, jonka itäosan muita vanhoja kyliä ovat Nevas, Vaijportby ja Boxby. Hangelbyssä on vuonna 1501 ollut 11 savutettua veroa ja lisäksi yksi ulkokylänmies. Hangelbyn kylässä kaikki tilat ovat säilyneiden tietojen mukaan sijainneet omilla erillisillä tonteillaan eikä ryhmäkylästä ole tietoa. Antas oli autiona vuodesta 1577 aina 1580-luvun puoliväliin ja uudelleen noin 1606-1635. Tila oli 1640-luvulta 1670-luvulle saakka Abraham Jakobssonin hallussa, mistä johtuen Antasia kutsutaan joskus Abrahamsiksi. Jontas siirtyi 1560-luvulla aatelismiehelle ja se oli vielä 1600-1700-lukujen vaihteessa rälsstitila. Myös Jontas oli autiona 1600-luvulla useita kertoja.²

Vanhin kartta Hangelbystä on Samuel Broteruksen vuonna 1694 laatiman maanmittauksen konseptikartta.³ Tilanne on jokseenkin sama vuonna 1727 Adam Giökenin kartalla.⁴ Giökenin kartan talonnumeroita voi verrata Suomen asutuksen yleisluettelon tilojen järjestykseen, minkä perusteella tutkittu läntisemmän tilan alue on Antaksen vanha tila ja Jontas on puolestaan itäisempi tila.⁵ Molempien tilojen alueet ovat olleet käytössä tästä lähtien. 1800-luvulla laaditussa Senaatin kartastossa, tie on siirtynyt Giökenin karttaan verrattuna kulkemaan Antaksen länsipuolelta talojen keskelle, jossa se on pysynyt nykyaikaan saakka.⁶ Hangelbystä on peruskarttoja vuodesta 1950 lähtien. Vuoden 1950 kartalla Kalkkirannantien länsipuolella on päärakennuksen lisäksi isompi T:n muotoinen rakennus (kuivuri) ja kaksi pienempää rakennusta itse mäellä ja yksi pieni rakennus pellon laidassa mäen alla. Karttakuva on samanlainen vuosien 1957 ja 1963 kartoilla, mutta vuonna 1967

¹ Kuvaja, Christian & Rantanen, Arja 1994. Sipoon historia 1-2; Kepsu, Saulo 2005. Uuteen maahan, Helsingin ja Sipoon vanha asutus. Luku on lyhennetty Veli-Pekka Suhosen v. 2007 Sipoon historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointikertomuksesta, joka on Museoviraston arkistossa.

² Suhonen 2007, s. 45-46.

³ Broterus, Samuel 1694. 9:1. Geometrisk Charta och Afritn... uppå Båx och Hangelby Byar med Gircknäss Sätterij Belägit i Sibbo Sochn och Bårge Lähn [Box, Hangelby]. Kansallisarkisto, Maanmittauskonsepti, Sipoo MMA Ibx 9:1-2.

⁴ Giöken, Adam 1727. Geometrisk Charta öfwer Hangelbyes ägor uthi Nyland, Borgå Härrad och Sibbo sochn, qwilka ägor afmätte åhroin Juli 1727 af undertechnadt efter högwälborne herr Båron och Landhöfdingen Petter Stierncreutz Kansallisarkisto, MMH B42a 7/1-2.

⁵ Kansallisarkisto, Suomen asutuksen yleisluettelo, Sipoo 1694-1713, Hangelby.

⁶ Kansallisarkisto, MMH Senaatin kartasto [Sipoo] (VII 31).

rakennusten koko näyttäisi kasvaneen ja aiemmin pellon laidalle merkitty rakennus onkin tonttimaalla. Vuoden 1978 kartalta yksi pienistä rakennuksista on kadonnut ja 1991 myös pellon laidalle merkitty rakennus on kadonnut.

Kalkkirannantien länsipuolella, tutkimusalueella oleva omakotitalo on keltaiseksi maalattu ja se sijaitsee aivan tien varressa. Talon pihapiiri onkin talon pohjois-, länsi- ja eteläpuolella. Talo on pienellä mäennyppylällä ja talon ja mäen rinteiden välissä on vain noin 25 metriä leveä tasanne. Talon pohjoispuolelta johtaa länteen pellolle ajotie, jonka pohjoispuolella on kesannolla olevaa peltoa. Tämän tien molemmin puolin on kiviaitaa. Mäen alla tien eteläpuolella on puretun kuivurin jäännöksiä. Varsinainen piha-alue, johon tutkimus lähinnä kohdistui, on vain noin 65 x 25 metrin kokoinen ja sillä sijaitsee talon lisäksi muutamia vajamaisia rakennuksia. Piha-alueella on muutama isompi puu, mutta muuten piha on nurmella. Talon edustalla on pieni kaareva kiviaita rajaamassa pihaa.

Antaksen ja Jontaksen asuinpaikalla ei ole tehty aiempia arkeologisia tutkimuksia lukuun ottamatta kohteen rekisteröimistä vuoden 2007 Sipoon historiallisen ajan arkeologisten kohteiden inventoinnin yhteydessä.

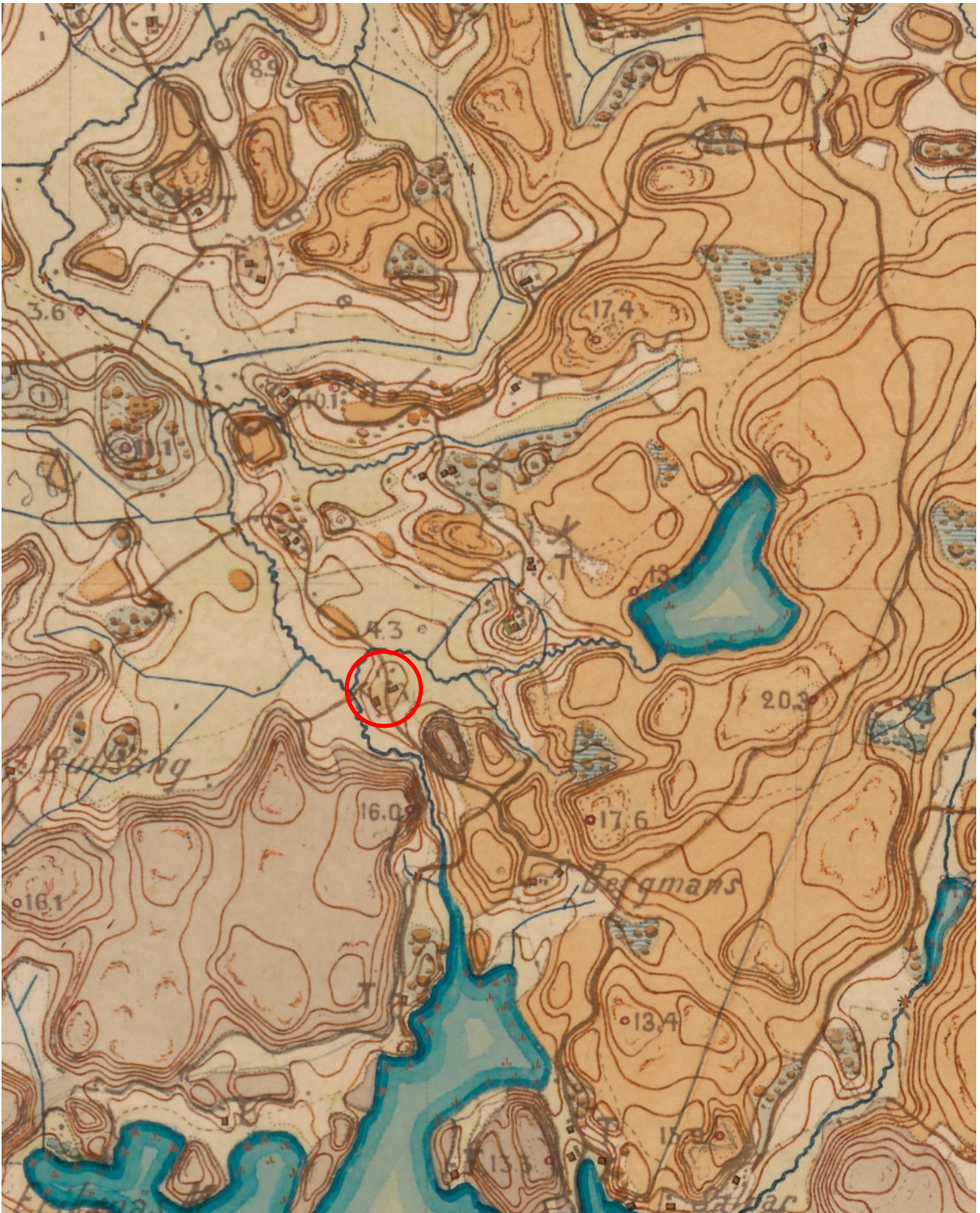
*AKDG 4609:27.
Yleiskuva Jontaksen mäestä. Kuva lännestä. Kuvaaja: Petro Pesonen.*

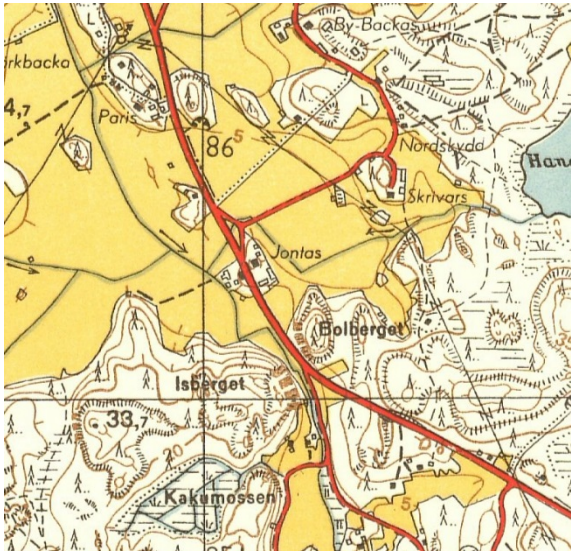
AKDG 4609:28. Puretun kuivurin paikka etualalla. Kuva lännestä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

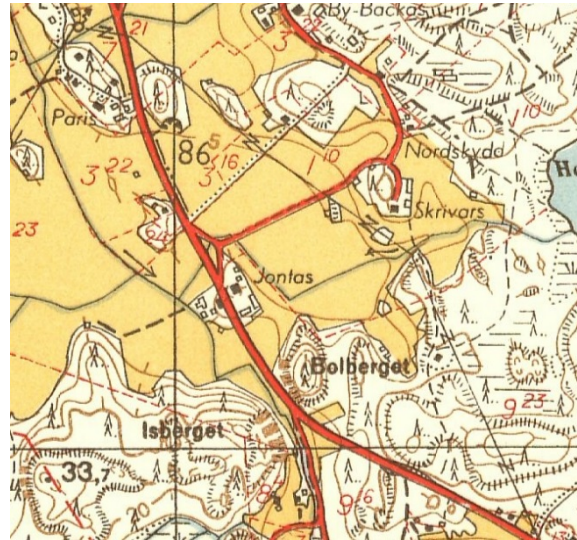
Adam Giökenin vuonna 1727 laatima geometrinen kartta Hangelbyn kylästä. Antaksen ja Jontaksen tilat on ympäröity punaisella värillä. Karttalähde: Kansallisarkisto, MMH B42a 7/1-2. Karttaa on leikattu ja käännetty 90 astetta oikealle alkuperäisestä, jolloin pohjoinen on suunnilleen kartan yläreunassa.

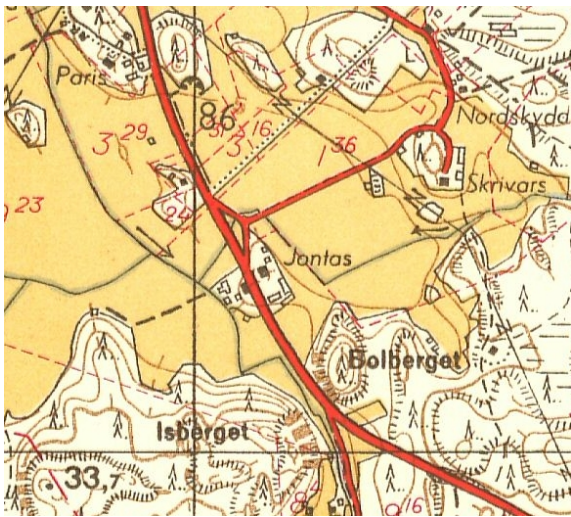
Ote Senaatin kartastosta, Antas ja Jontas ympäröity punaisella. Karttalähde: Kansallisarkisto, MMH Senaatin kartasto [Sipoo] (VII 31).

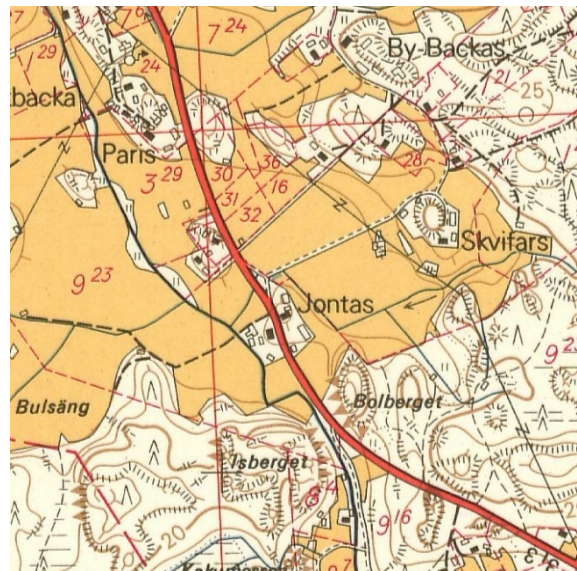
Ote vuoden 1950 peruskartasta.

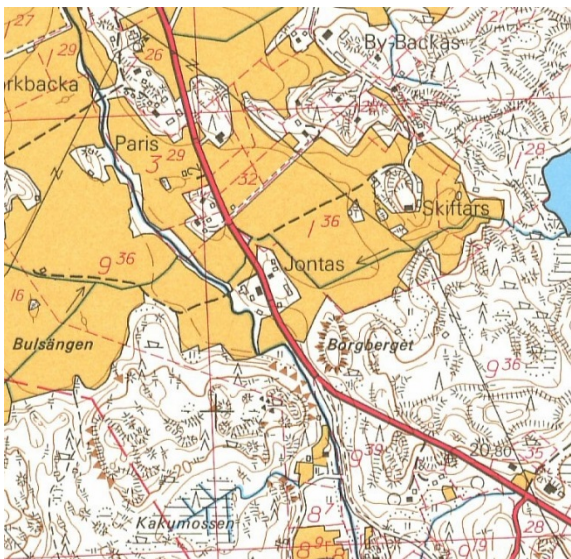
Ote vuoden 1957 peruskartasta

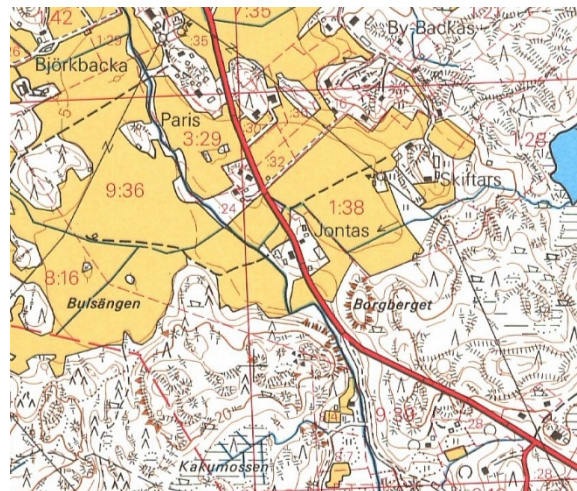
Ote vuoden 1963 peruskartasta.

Ote vuoden 1967 peruskartasta.

Ote vuoden 1978 peruskartasta.

Ote vuoden 1991 peruskartasta.

3. Tutkimusmenetelmät

Tarkkuusinventoinnin mittalaitteena käytettiin vuokrattua Topconin VRS-GPS-paikanninta, jolla päästään 1 cm mittatarkkuuteen. Laitteella mitattiin koekuoppien paikat sekä muita maaston ilmiöitä ja yleiskartoituksessa tarvittavia kohteita. Pohjakartta korkeuskäyrineen saatiin Ramboll Oy:ltä digitaalisessa muodossa. Koordinaatistona oli Sipoon kunnan käyttämä ETRS GK-25 (N2000) –järjestelmä. Kaivaukselta piirrettiin ainoastaan yleiskartta.

Tarkkuusinventointi suoritettiin kaivamalla alueelle noin 50 x 50 cm kokoisia koekuoppia, jotka kaivettiin pääosin lapiolla ja maa tarkastettiin yleensä kaivauslastalla. Kuopat pyrittiin kaivamaan puhtaaseen maahan asti ja niissä näkyneet ilmiöt kuvailtiin sanallisesti. Kuopista otettiin tarpeen mukaan valokuvia. Löydöt otettiin talteen koekuopan tarkkuudella. Koekuopat täytettiin kaivauksen päätteeksi. Yhteensä kuoppia kaivettiin 32 kpl. Kaivettu neliömäärä oli siten vain 8 m². Kaivaukselta ei luetteloitu löytöjä Kansallismuseon kokoelmiin, mutta kuoppien löydöt on valokuvattu ja niitä esitellään koekuoppakohtaisten kuvausten yhteydessä. Kaivaukselta otetut digitaaliset valokuvat on luetteloitu WebMuskettiin numerolla AKDG 4609:1-41.

AKDG 4609:18. Emma Hirsimäki kaivaa koekuoppaa 17 Jontaksen pihalla. Kuva luoteesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:6. Niko Anttiroiko ja Emma Hirsimäki mittaamassa. Kuva kaakosta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

4. Kaivaushavainnot

Tarkkuusinventoinnin aikana tutkittavalle alueelle kaivettiin yhteensä 32 kpl 50 x 50 cm kokoista koekuoppaa. Yhteensä kaivettiin 8 m² noin 4000 m² laajuisella tutkimusalueella. Talon pihamaalla maaperä oli yleensä hiekka- tai hietamultaa, joka oli väriltään monin paikoin mustaa. Yhdessä koekuopassa mullan ja sen alla olevan puhtaan hiekkakerroksen alla oli hiilinen tumma kerros, joka saattaa olla kulttuurikerroksen jäännös (koekuoppa 26). Monessa paikassa maa oli selvästi sekoittunutta, ja mm. mäen reunoilla rinteiden täyttömaat näkyivät koekuopissa. Sekoittuneessa maassa oli kaikenlaista roskaa ja mm. asfaltin ja kipsilevyn kappaleita. Etenkin pihan keskiosissa, talon kohdalla, monessa koekuopassa vesi nousi kallion pinnalle viitaten siihen, että tässä osassa pihaa vesi ei pääse poistumaan rinteisiin vaan kallion pinnalla on syvennys, johon vesi keryy. Pihapiirin pohjoispuolella olevalla kesantopellolla maaperä oli savea.

Koekuopista ei löytynyt mitään varmasti 1800-lukua vanhempaa esineistöä. Koekuopasta 9 löydetty liitupii-pun varren katkelma on peräisin esinetyypistä, joka oli käytössä 1500-luvun lopulta 1800-luvun loppuun. Koekuopasta 12 löydetty saksalainen kivennäisvesipullon pala (ns. seltteripullon pala) on tuontitavaraa todennäköisesti 1800-luvulta. Muut esinelöydöt ovat pullolasia, fajanssia, posliinia, punasavikeramiikkaa, rautaesineitä ja luun kappaleita. Mikään näistä ei ole tarkemmin ajoitettavissa, mutta löydöt eivät vaikuta 1800-1900-lukua vanhemmilta.

Koska koekuopista ei löytynyt selvästi 1800-lukua vanhempaa esineistöä eikä mitään rakenteita tai varmasti vanhaa kulttuurikerrosta havaittu, on koekaivauksen tuloksena se, ettei tutkitulla alueella ole suojelua vaativaa kiinteää muinaisjäännöstä. Tämä havainto koskee muinaisjäännöksen Sipoo Hangelby Jontas, Antas (mjrek nro 1000010824) muinaisjäännösrekisterissä rajatun alueen Kalkkirannantien länsipuolista osaa. Suojelun statuksen määrittelee lopullisesti kuitenkin suojelusta vastaava viranomaistaho.

nro	kuvaus	koordinaatit	löydöt
kk 1	homogeeninen musta multa 50-55 cm joka päättyy kalliopintaan; kallion pinnassa lohjenneita pieniä kiviä	P= 6685383,24; I= 25520609,28; z= 6,87; syvyys 42 cm	lasia, fajanssia, luuta
kk 2	sepelinsekaista tiivistä savea, jonkin verran tiilimurskaa seassa, kaivettu 35 cm, jolloin muuttuu hyvin kovaksi	P= 6685379,24; I= 25520608,06; z= 6,98; syvyys 29 cm	fajanssia, punasavikeramiikkaa
kk 3	pinnassa 10-15 cm kivensekainen savikerros, sitten hiekkamoreeni, rautaveitsen katkelma moreenin pinnassa n. 20 cm syvyydessä	P= 6685374,56; I= 25520605,49; z= 6,87; syvyys 42 cm	rautaveitsen katkelma
kk 4	50-60 cm hietainen/hiekkainen tumma multa, sitten vaalea pohjahieta	P= 6685385,29; I= 25520602,87; z= 7,14; syvyys 68 cm	posliinia, fajanssia, punasavikeramiikkaa
kk 5	kaivettu 25 cm, sitten vastassa ilmastointiteippipäällysteinen putki (salaoja?), johon kaivaminen lopetettu	P= 6685381,3; I= 25520601,85; z= 7,01; syvyys 29 cm	-
kk 6	pinnassa savimultaa ja kiviä, välillä puhdasta hiekkaa, sitten sekoittunutta hiekkaa, jossa mm. ½ dl piimäpurkki (Elanto, Hki) n. 55 cm syvyydellä	P= 6685380,57; I= 25520597; z= 7,1; syvyys 47 cm	piimäpurkki

kk 7	pinnasta asti suhteellisen kovaa, kivistä ja myös juurista savea/hiesua, maakummun vieressä, kaivettu 40 cm	P= 6685376,93; I= 25520600,75; z= 7,07; syvyys 28 cm	-
kk 8	mäen reunalla, puuseen edessä, alueelle tuotu maata mikä näkyy kuopassa: soraa ja asfaltin kappaleita, kaivettu 25 cm	P= 6685377,92; I= 25520589,64; z= 7,05; syvyys 26 cm	-
kk 9	mustaa multaa, sitten isoja kiviä 30 cm syvyydellä, eikä pääse syvemmälle, paljon tiilen kappaleita	P= 6685382,99; I= 25520591,97; z= 6,83	liitupiipun varren katkelma, lasia
kk 10	multakerros n. 15 cm, sitten puhdas vaalea hieta, kuopassa oli mahdollisesti palanutta luuta	P= 6685386,75; I= 25520596,01; z= 7,07; syvyys 35 cm	rautanaula, lasia
kk 11	noin 65 cm paksu multakerros, jossa jonkin verran tiiliä, harjateräksen kappale, sitten puhdas vaalea hieta	P= 6685390,76; I= 25520598,2; z= 7,23; syvyys 60 cm	lasia, harjateräs
kk 12	musta multa n. 55 cm, sitten iso kivi/peruskallio, ja sen vierellä vaaleaa hietaa	P= 6685391,63; I= 25520592,68; z= 7,14; syvyys 43 cm	selteripullon pala, fajanssia
kk 13	savinen multakerros 40-45 cm, sitten puhdas vaalea hieta, romurautaa	P= 6685395,91; I= 25520595,27; z= 7,32; syvyys 40 cm	rautanaula, pultti
kk 14	hiesu-/savimulta 50 cm, sitten vaalea puhdas hiesu, pohjalle nousee vesi	P= 6685398,83; I= 25520591,98; z= 7,17; syvyys 44 cm	-
kk 15	n. 45-50 cm hiesuinen multakerros, jonka alla n. 15 cm mustaa maata kallion pinnalla, vesi nousee kallion pinnalle	P= 6685402,67; I= 25520590,13; z= 7,26; syvyys 47 cm	-
kk 16	hiesusavinen multa, kalliopohja 25 cm syvyydellä	P= 6685398,74; I= 25520587,44; z= 7,21; syvyys 37 cm	fajanssia
kk 17	hiesuinen multa, kalliopohja 30 cm syvyydellä, n. 10 cm maanpinnasta kuopan halki kulkee vesiputki	P= 6685405,31; I= 25520586,6; z= 7,26; syvyys 28 cm	-
kk 18	musta, hyvin juurinen multa n. 50 cm, sitten vaalea hiesu, vesi nousee kuopan pohjalle	P= 6685393,23; I= 25520608,06; z= 6,89; syvyys 52 cm	posliinia
kk 19	multa 10 cm, sitten kuopan länsilaidalla n. 5 cm paksu savipatja, jonka jälkeen multa jatkuu kallionpintaan asti: paljon roinaa ja romua, mm. iso luu, jota ei otettu talteen	P= 6685420,31; I= 25520578,79; z= 6,5; syvyys 34 cm	luuta
kk 20	multaa n. 15-20 cm, sitten kova harmaa savi, mullassa paljon tiiliä, kipsilevyä ym. roskaa	P= 6685422,79; I= 25520576,13; z= 6,4; syvyys 19 cm	rautanaula, lasia
kk 21	n. 20-25 cm kostea savimulta, sitten kallio	P= 6685429,8; I= 25520586,3;	posliinia

		z= 7,2; syvyys 20 cm	
kk 22	n. 10-15 cm kostea savimulta, sitten kallio	P= 6685432,98; I= 25520581,73; z= 6,75; syvyys 14 cm	-
kk 23	n. 25 cm harmaa savi, sitten rusehtavanharmaa hieta/hiesusavi	P= 6685452,98; I= 25520583,63; z= 4,44; syvyys 20 cm	-
kk 24	n. 25 cm harmaa savi, sitten rusehtavanharmaa hieta/hiesusavi	P= 6685451,78; I= 25520573,49; z= 4,03; syvyys 19 cm	-
kk 25	harmaa savi n. 30 cm, ohut ruskea kerros, sitten taas harmaa savi	P= 6685448,66; I= 25520566,47; z= 3,83; syvyys 27 cm	-
kk 26	pinnalla musta multa 20-25 cm, sitten ainakin paikoin ohut hiekkakerros, jonka alla 25-30 cm syvyydellä hiilinen tumma kerros ja siinä isoja kiviä (mahdollinen kulttuurikerros), sitten puhdas pohja hieta	P= 6685389,27; I= 25520593,76; z= 7,2; syvyys 41 cm	-
kk 27	n. 25 cm harmaa savimulta, liikuteltua?, sitten harmaa hiesusavi, mullassa myös asfaltinpaloja	P= 6685381,12; I= 25520599,4; z= 7,04; syvyys 24 cm	-
kk 28	multaa pinnasta pohjaan eli kallion pintaan 45-55 cm syvyydellä, kallionpinta märkää, kuopassa tiilimurskaa	P= 6685393,11; I= 25520590,04; z= 7,19; syvyys 37 cm	posliinia
kk 29	pinnalla multaa 35-40 cm, sitten tumma kerros jonka pinnassa vielä tiilimurskaa, pohjalla vaalea hieta, kuopan itäreunassa häiriö: vaalea hiekka, jossa n. 30 cm syvyydellä muovia (apulantasäkki)	P= 6685389,87; I= 25520596,05; z= 7,25; syvyys 47 cm	-
kk 30	15 cm multaa, sitten kallio, paljon tiilimurskaa	P= 6685385,68; I= 25520590,85; z= 7,15; syvyys 10 cm	metalliesineen katkelma
kk 31	n. 50-55 cm multaa, jossa runsaasti tiilimurskaa, syvällä tulee enemmän kiviä	P= 6685384,81; I= 25520605,99; z= 7,03; syvyys 45 cm	posliinia
kk 32	soraa pinnasta pohjaan, lisäksi asfaltin paloja, törmän rinteen täyttömaata	P= 6685380,67; I= 25520592,05; z= 7,09; syvyys 36 cm	-

AKDG 4609:1. Koekuoppa
1. Kuva pohjoisesta. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:2. Emma Hirsimäki kaivaa koekuoppaa
2. Kuva pohjoisesta. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:37. Löytöjä
koekuopista 1-2. Kuvaaja:
Petro Pesonen.

*AKDG 4609:3. Koekuoppa
2. Kuva luoteesta. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.*

*AKDG 4609:38. Rautaveitsi
koekuopasta 3. Kuvaaja:
Petro Pesonen.*

*AKDG 4609:4. Koekuoppa
4. Kuva lounaasta. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.*

AKDG 4609:5. Koekuoppa 3. Kuva lounaasta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:7. Koekuoppa 5, salaojaputki. Kuva lännestä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:8. Koekuoppia 6 ja 7 kaivetaan. Kuva koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:9. Elannon talouspiimäpurkki koe-
kuopasta 6. Kuvaaja:
Petro Pesonen.

AKDG 4609:10. Koe-
kuoppa 9. Kuva pohjois-
sesta. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.

AKDG 4609:39. Löytöjä
koeuopista 4, 9 ja 10. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:11. Koe-
kuoppa 11. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:12. Koe-
kuoppa 13. Kuva lou-
naasta. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.

AKDG 4609:13. Koekuop-
paa 12 kaivetaan ja kuop-
paa 13 mitataan. Kuva
kaakosta. Kuvaaja: Petro
Pesonen.

*AKDG 4609:14. Koe-
kuoppa 12. Kuva kaa-
kosta. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.*

*AKDG 4609:15. Koe-
kuoppa 14. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.*

*AKDG 4609:16. Koe-
kuoppa 15. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.*

AKDG 4609:40. Löytöjä
koekuopista 11-13, 16 ja
18. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:17. Koe-
kuoppa 16. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:19. Koe-
kuoppa 18. Kuva etelästä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:20. Koekuoppa 19 kaivetaan. Kuva pohjoisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:21. Koekuoppa 20. Kuva lännestä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:22. Koekuoppa 19. Kuva koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:23. Koe-
kuoppa 21. Kuva luo-
teesta. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.

AKDG 4609:24. Koe-
kuoppa 23. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:25. Koekuop-
paa 24 kaivetaan pellolle.
Kuva lännestä. Kuvaaja:
Petro Pesonen.

AKDG 4609:30. Koe-
kuoppa 26. Kuvattu län-
nestä. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.

AKDG 4609:31. Koe-
kuoppa 27. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:32. Koe-
kuoppa 28. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:33. Koe-
kuoppa 29. Kuva pohjoi-
sesta. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.

AKDG 4609:34. Koe-
kuopan 31 paikka leikki-
mökin luona. Kuva län-
nestä. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.

AKDG 4609:35. Koe-
kuopan 32 paikka pihalla.
Kuva lounaasta. Kuvaaja:
Petro Pesonen.

AKDG 4609:36. Koe-
kuoppa 31. Kuva lännestä.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 4609:41. Löytöjä
koekuopista 21, 28, 30 ja
31. Kuvaaja: Petro Pesonen.

5. Yhteenveto

Sipoon Hangelbyn historiallisen ajan kylän kahden talon (Jontas ja Antas, mjrek 1000010824) tonttimaalla tehtiin arkeologinen tarkkuusinventointi Kalkkirannantien länsipuolella. Alueelle ollaan yksityisen maanomistajan toimesta suunnittelemassa ns. Jontaksen puutarhakylää ja alue asemakaavoitetaan. Koska muinaisjäänökset merkitään asemakaavoihin aluevarauksina niiden tunnettujen rajojen mukaisesti, tehtiin muinaisjäänökseen alueella jo kaavaprosessin aikana maastotutkimus siltä osin kuin se osuu suunnittelualueelle. Työn rahoittajana oli asemakaavan takana oleva yksityinen maanomistaja, ja tutkimuksen teki Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut.

Joulukuun 2015 alussa tehdyn tarkkuusinventoinnin tavoitteena oli kartoittaa ja rajata alueella mahdollisesti säilyneitä asutuskerrostumia. Tätä varten alueelle kaivettiin 32 kpl 50 x 50 cm:n kokoista koekuoppaa. Tutkimukset painottuivat Kalkkirannantien länsipuolella olevalle muinaisjäänösrekisteriin merkityn muinaisjäänökseen aluerajauksen sisälle talon pihapiiriin, mutta muutama koekuoppa tehtiin myös hieman rajauksen ulkopuolelle alueelle, jonne kaavassa on suunniteltu uutta rakentamista.

Talon pihamaalla maaperä oli yleensä hiekka- tai hietamultaa, joka oli väriltään monin paikoin mustaa. Monessa paikassa maa oli selvästi sekoittunutta. Yhdessä koekuopassa mullan ja sen alla olevan puhtaan hiekkakerroksen alla oli hiilensekainen tumma kerros, joka saattaa olla kulttuurikerroksen jäännös. Pihapiirin pohjoispuolella olevalla kesantopellolla maaperä oli savea. Koekuopista ei löytynyt mitään varmasti 1800-lukua vanhempaa esineistöä. Löydöt ovat liitupiipun varren katkelma, seltteripullon pala, punasavikeramiikkaa, fajanssia, posliinia, lasia, rautaa ja luuta.

Koska koekuopista ei löytynyt selvästi 1800-lukua vanhempaa esineistöä eikä mitään rakenteita tai varmasti vanhaa kulttuurikerrosta havaittu, on koekaivauksen tuloksena se, ettei tutkitulla alueella ole suojelua vaativaa kiinteää muinaisjäänöstä. Suojelun statuksen määrittelee lopullisesti kuitenkin suojelusta vastaava viranomaistaho.

Lähteet

Arkistolähteet:

Kansallisarkisto

Broterus, Samuel 1694. 9:1. Geometrisk Charta och Afritn... uppå Båx och Hangelby Byar med Gircknäss Sätterij Belägit i Sibbo Sochn och Bårgo Lähn [Box, Hangelby]. Kansallisarkisto, Maanmittauskonsepti, Sipoo MMA Ibx 9:1-2.

Giöken, Adam 1727. Geometrisk Charta öfwer Hangelbyes ägor uthi Nyland, Borgå Härrad och Sibbo sochn, qwilka ågor afmätte åhroin Juli 1727 af undertechnadt efter högwälborne herr Båron och Landhöfdingen Petter Stierncreutz Kansallisarkisto, MMH B42a 7/1-2.

Senaatin kartasto [Sipoo] (VII 31). MMH.

Suomen asutuksen yleisluettelo, Sipoo 1694-1713, Hangelby.

Museoviraston arkisto

Suhonen, Veli-Pekka 2007. Sipoon historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi.

Kirjallisuus

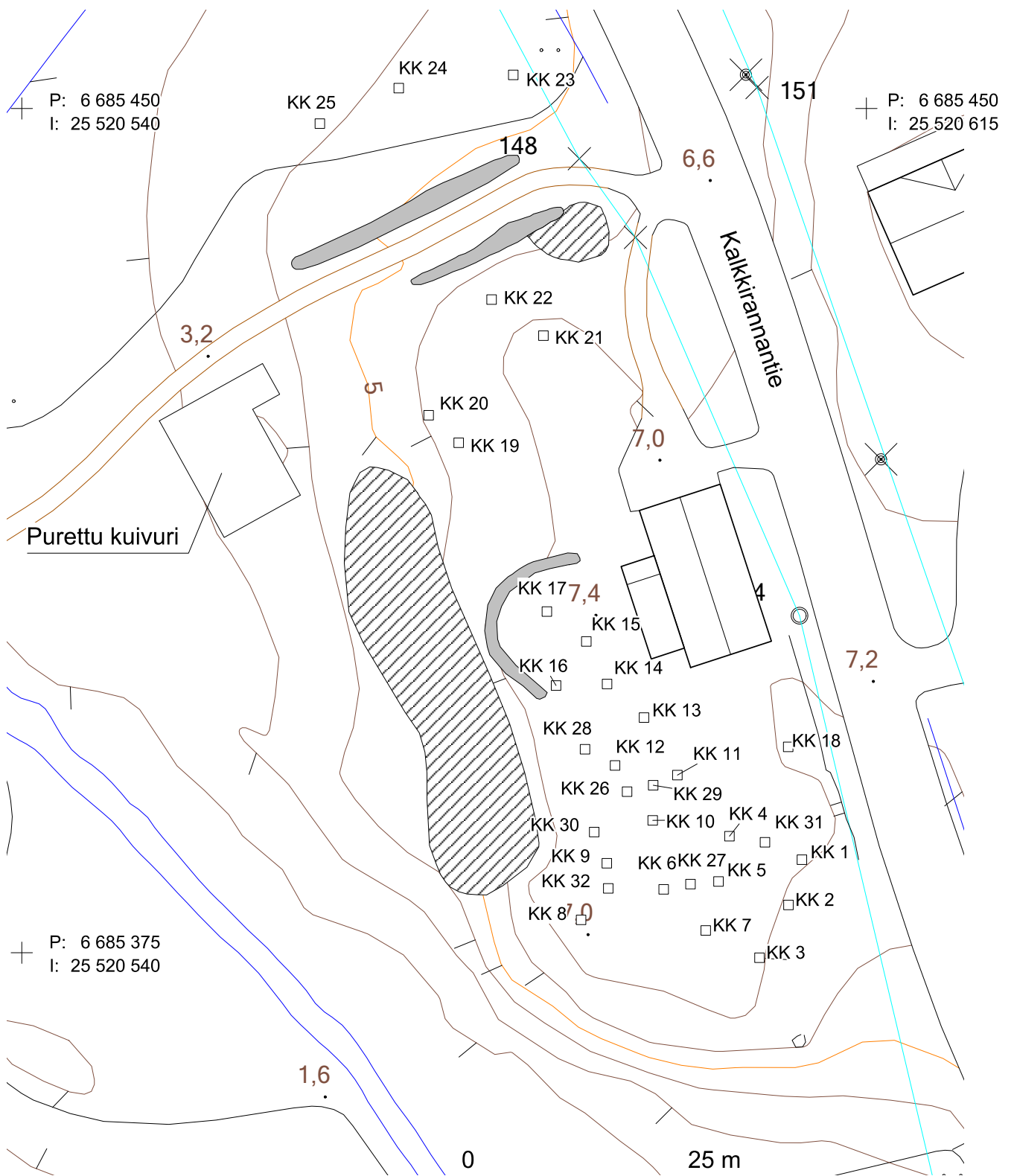
Kepsu, Saulo 2005. Uuteen maahan, Helsingin ja Sipoon vanha asutus.

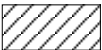

Kuvaja, Christian & Rantanen, Arja 1994. Sipoon historia 1-2.

Digikuvaluettelo

Digikuvat on luetteloitu WebMusketti –tietojärjestelmään. Kuvaaja: Petro Pesonen 2015.

AKDG 4609	Aihe
1	Koekuoppa 1. Kuva pohjoisesta.
2	Emma Hirsimäki kaivaa koekuoppaa 2. Kuva pohjoisesta.
3	Koekuoppa 2. Kuva luoteesta.
4	Koekuoppa 4. Kuva lounaasta.
5	Koekuoppa 3. Kuva lounaasta.
6	Niko Anttiroiko ja Emma Hirsimäki mittaamassa. Kuva kaakosta.
7	Koekuoppa 5, salaojaputki. Kuva lännestä.
8	Koekuoppia 6 ja 7 kaivetaan. Kuva koillisesta.
9	Elannon talouspiimäpurkki koekuopasta 6.
10	Koekuoppa 9. Kuva pohjoisesta.
11	Koekuoppa 11. Kuva lännestä.
12	Koekuoppa 13. Kuva lounaasta.
13	Koekuoppaa 12 kaivetaan ja kuoppaa 13 mitataan. Kuva kaakosta.
14	Koekuoppa 12. Kuva kaakosta.
15	Koekuoppa 14. Kuva lännestä.
16	Koekuoppa 15. Kuva lännestä.
17	Koekuoppa 16. Kuva lännestä.
18	Emma Hirsimäki kaivaa koekuoppaa 17 Jontaksen pihalla. Kuva luoteesta.
19	Koekuoppa 18. Kuva etelästä.
20	Koekuoppaa 19 kaivetaan. Kuva pohjoisesta.
21	Koekuoppa 20. Kuva lännestä.
22	Koekuoppa 19. Kuva koillisesta.
23	Koekuoppa 21. Kuva luoteesta.
24	Koekuoppa 23. Kuva lännestä.
25	Koekuoppaa 24 kaivetaan pellolle. Kuva lännestä.
26	Yleiskuva Jontaksen mäestä. Kuva lännestä.
27	Yleiskuva Jontaksen mäestä. Kuva lännestä.
28	Puretun kuivurin paikka etualalla. Kuva lännestä.
29	Etualalla puretun kuivurin paikka, taustalla Jontaksen mäki. Kuva luoteesta.
30	Koekuoppa 26. Kuvattu lännestä.
31	Koekuoppa 27. Kuva lännestä.
32	Koekuoppa 28. Kuva lännestä.
33	Koekuoppa 29. Kuva pohjoisesta.
34	Koekuopan 31 paikka leikkimökin luona. Kuva lännestä.
35	Koekuopan 32 paikka pihalla. Kuva lounaasta.
36	Koekuoppa 31. Kuva lännestä.
37	Löytöjä koekuopista 1-2.
38	Rautaveitsi koekuopasta 3.
39	Löytöjä koekuopista 4, 9 ja 10.
40	Löytöjä koekuopista 11-13, 16 ja 18.
41	Löytöjä koekuopista 21, 28, 30 ja 31.

- Kiviaita
- Moderni täyttömaa
- Koekuoppa

SIPOO Hangelby, Jontas, Antas 1000010824 Petro Pesonen 2015 Mitt. Niko Anttiroiko Digit. Niko Anttiroiko	Kartta 1 MK 1:500 Yleiskartta Koord. ETRS89 GK25FIN (EPSG 3879) Kork. N2000
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	